

ПЕРЕДМОВА

Відколи філософи почали замислюватися над «цереброскопом», уявним пристроєм, який показував би думки людини на екрані, соціологи шукають засобів для з'ясування, як працює людська природа. Упродовж моєї кар'єри експериментального психолога входили в моду та виходили з моди різноманітні методи, і я всі їх перепробував – усілякі шкали, тривалість реакції, розширення зіниць, функціональну нейровізуалізацію, навіть були пацієнти-епілептики з уживленими електродами, які з радістю проводили години за мовним експериментом в очікуванні приступу.

Проте жоден із цих методів не забезпечує безперешкодного проникнення в розум. Проблема полягає у дикому компромісі. Думки людини – це складні твердження; на відміну від Вуді Аллена, який швидко читає «Війну і мир», ми не просто думаємо: «Це було про якийсь росіян». Проте ці твердження у всій своїй заплутаності та багатогранності важко піддаються науковому аналізу. Звичайно, коли люди

виливають свою душу, нам відкривається багатство їхнього потоку свідомості, але монологи не є ідеальними даними для перевірки гіпотез. З іншого боку, якщо ми сконцентруємося на тих показниках, які можна кількісно підрахувати (наприклад, на часі реакції людей на слова чи реакції їхньої шкіри на зображення), ми отримуємо статистику, але цим зведемо складну структуру пізнання до сухих чисел. Навіть найсучасніші методи нейровізуалізації можуть розповісти нам про те, як думка розгортається у тривимірному просторі, але не про те, із чого вона складається.

Яким би поганим не був компроміс між зручністю відстежування та багатством, дослідники людської природи незадоволені законом малих чисел (так Амос Тверські та Даніель Канеман назвали хибне уявлення, що риси популяції будуть відображатися у будь-якому її зразку, незалежно від того, наскільки він малий. Навіть найбільш схильні до підрахунків науковці мають украй неправильні припущення щодо того, скільки суб'єктів справді потрібно для дослідження, щоб застерегтися від випадкових відхилень та підступів і говорити узагальнено про всіх американців, не кажучи вже про *Homo sapiens*. Це так само ненадійно, як збирати зразки, скажімо, пропонуючи гроші на пиво другокурникам.

Ця книга – абсолютно новий спосіб вивчення розуму. Великі дані від пошуку в інтернеті та інших онлайн-запитів – це не цереброскоп, але Сет Стівенс-Давідовіц показує, що вони безпрецедентно заглиблюються в людську психіку. Під покровом приватності своїх клавіатур люди зізнаються у найдивніших речах, іноді (як на сайтах знайомств, так і в пошуках професійної поради), позаяк це має реальні наслідки, а іноді саме тому, що це не має жодних наслідків: люди можуть звільнитися від певних бажань чи страхів без невдоволення, або й чогось гіршого, з боку реальної людини. Так чи інакше, люди не просто натискають кнопку або повертають ручку, вдаються до трильйонів послідовностей символів, щоб викладати свої думки у всій їхній вибуховій, комбінаторній простоті. Більше того, вони залишають ці цифрові сліди

у формі, яку легко зібрати та проаналізувати. Вони приходять з усіх сфер життя. Вони можуть брати участь у ненав'язливих експериментах, де змінюються подразники та надаються відповіді у реальному часі. І вони з радістю постачають ці дані у величезних обсягах.

«Усі брешуть» – це більше, ніж доказ концепції. Час від часу відкриття Стівенса-Давідовіца ставили мої уявлення про власну країну та мій біологічний вид з ніг на голову. Звідки взялася неочікувана підтримка Дональда Трампа? Коли Енн Ландерс запитала своїх читачів у 1976 році, чи шкодували вони про те, що мають дітей, то була шокована, дізнавшись, що більшість із них шкодувала. Чи була вона введена в оману непрезентативною, самообраною вибіркою? Чи винен інтернет у кризі 2010-х, так званій бульбашці фільтрів? Що зумовлює злочини на ґрунті ненависті? Чи люди шукають жарти, аби підбадьорити себе? І хоча я люблю думати, що ніщо не може шокувати мене, я був приголомшений багато чим із того, що інтернет каже про людську сексуальність – у тому числі відкриттям, що кожного місяця певна кількість жінок шукає «злягання з м'якими іграшками». Жоден експеримент, що покладається на час реакції, або розширення зіниць, або функціональну нейровізуалізацію, не розкрив би цього факту.

«Усі брешуть» задовольнить кожного. З невгасимою цікавістю та допитливою дотепністю Стівенс-Давідовіц вказує на новий шлях для соціології у XXI столітті. Маючи це нескінченно захоплююче вікно з видом на людські одержимості, кому взагалі потрібен цереброскоп?

– *Стівен Пінкер, 2017*